

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_3B_15_Sociální psychologie – interakce a komunikace
TÉMA SADY:	Seminář z psychologie
ROČNÍK:	3. ročník
DATUM VZNIKU:	1.1.2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sociální psychologie – interakce a komunikace

Anotace:

Tento výukový materiál je určen studentům dvouletého volitelného předmětu psychologie. Text je rozdělen do jednotlivých kapitol tak, aby pokryl široké spektrum psychologické problematiky a poskytl zájemcům o tento obor základy, na které mohou navázat dalším studiem psychologie, popř. mohou takto získané poznatky využít pro soukromé účely, k sebepoznání, k rozvoji osobnosti i autoevaluaci.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených pro výuku na vysokých školách, ale i texty určené pro zájemce z řad laiků či těch, kteří si chtějí rozšířit své znalosti získané v předmětu základy společenských věd. Tento materiál doplňuje soustavný výklad dané problematiky, navazuje na vědomosti, které studenti již získali a dále jejich znalosti prohlubuje. Materiál by měl pomoci studentům orientovat se v dané problematice, ale také je získat pro to, aby knihy zde citované také sami používali.

Text by měli studenti využívat k diskusi a k dalším vzájemným debatám. Systém návodných otázek a úkolů přispívá k hlubší práci s předloženým materiálem. Díky této „čítance“ se učí studenti pracovat s jiným textem, než který znají z učebnic, rozvíjet svou čtenářskou gramotnost a rychlou orientaci v textu.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, různě si je doplňovat poznámkami, psát si do nich vlastní úkoly a dopisovat odpovědi. Během vyučovací hodiny je možné texty promítnout dataprojektorem na plátno či na interaktivní tabuli.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně

Za zakladatele sociální psychologie (jednoho z akademických oborů) je považován Němec Kurt Lewin, původně tvarový psycholog. Na začátku třicátých let se natrvalo přestěhoval do USA, kde musel své vysoce teoreticko-filozofické (fenomenologické) přístupy konfrontovat s požadavky aplikace a praxe. Na **MIT** vybudoval *Centrum pro výzkum skupinové dynamiky*, které vedl až do své předčasné smrti (1947).

Noel Sheehy: Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů
(*Autor je profesorem psychologie na Queen's University v Belfastu*)

Lewin své myšlenky rozšířil na analýzu skupinové dynamiky, přičemž tvrdil, že skupinu je možno pokládat za fyzický systém – jako například mozek. Povaha a konfigurace skupiny mohou mít hluboký vliv na její členy. Aby ověřil části této teorie, navrhl důmyslné experimenty v přirozeném prostředí. V jedné studii (Lewin, Lippitt a White, 1939) byli například chlapci rozděleni do tří skupin: demokratické (vůdce podporoval skupinovou diskusi a participaci), autoritářské (vůdce činil rozhodnutí a říkal ostatním, co mají dělat) a liberální (chlapci si dělali, co chtěli). Demokratická skupina byla produktivní a přátelská, autoritářská skupina byla agresivní a liberální skupina byla obecně nevykonná. Lewin dospěl k názoru, že vůdcovství ve skupině ovlivňuje organizaci a dynamiku skupiny, což má dopad na chování jejích členů. Díky vynalézavosti při experimentování se Lewinovi někdy říká „otec experimentální sociální psychologie“. O tomto titulu lze sice polemizovat, nepochybné ale je, že Lewin měl ohromný vliv na první generaci experimentálních sociálních psychologů – psychologů, kteří pomocí experimentálních metod vytvářeli sociální situace a systematicky měřili jejich účinky na chování lidí na individuální a skupinové úrovni.

V roce 1961 se konal v Jeruzalémě proces s Eichmannem, hlavním organizátorem holocaustu. Zadržení Eichmanna v Argentině izraelskou zpravodajskou službou Mosad a samotný následný proces vyvolaly světové skandály. Na stránkách novin i v odborných kruzích probíhaly vášnivé diskuse, zda bezpodmínečná poslušnost vůči autoritě je součástí národní povahy Němců, či zda by takové destruktivní poslušnosti podlehly i příslušníci jiných národů. Americký tisk psal, že svobodomyšlní Američané by se podobných zločinů dopustit nemohli. Třicetiletý sociální psycholog z Yalské univerzity Stanley Milgram se rozhodl „americkou svobodomyšlnou povahu“ podrobit zkoušce experimentu. Výsledky byly šokující a experiment vstoupil do historie.

Jozef Výrost, Ivan Slaměník (Eds.): Sociální psychologie

S. Milgram (1974) uskutečnil experimenty na Yale University (New Haven, Connecticut). V novinách uveřejnil inzerát, ve kterém hledal dobrovolníky k výzkumu učení a paměti s odměnou 4 dolary za hodinu účasti na experimentu. Takto získané osoby po příchodu do laboratoře informoval, že se zúčastní průkopnického zkoumání vlivu trestu na učení. Úkolem pokusné osoby bylo převzít roli učitele, který žákovi přečte seznam dvojic slov a pak vyzkouší žakovu paměť. Ověřování zapamatovaných slov probíhalo tak, že učitel přečetl žákovi první slovo z každé dvojice a z nabídnutých čtyř možností měl žák vybrat správné slovo (použita byla např. dvojice slov „modrý – krabice“ a na slovo modrý zněla nabídka: obloha, inkoust, krabice, lampa). Při každé chybné odpovědi měl dát žákovi elektrický šok.

S. Milgram popsal průběh experimentu skupině 110 osob, ve které byli psychiatři, studenti a střední vrstva dospělých. Nikdo z této skupiny nepřipustil, že by uposlechl příkazu pokračovat po dosažení přibližně 135 voltů a nikdo z nich nepředpokládal překročení 300 voltů. Na otázku, jak dalece by mohli jít jiní lidé, nikdo nevěděl, že by to mohlo být více než 400 voltů.

Výsledky základního Milgramova experimentu však přinesly šokující zjištění: 63% osob uposlechlo příkazu a pokračovalo až do maximálně možného šoku, tj. do 450 voltů, a všichni dosáhli hranice minimálně 300 voltů.

S. Milgram během 12 let provedl 21 pokusů s cílem podat komplexnější vysvětlení poslušnosti variováním různých proměnných. Jednou z nich byla **vzdálenost** učitele od žáka. ...

Druhou důležitou proměnnou je **blízkost autority**. ...

Třetí podstatnou proměnnou se ukázala **prestiž autority**. S Milgram první experimenty prováděl na Yalské univerzitě, která je velmi prestižní. V instrukci bylo ostatně zdůrazněno, že pokusy slouží vědeckým účelům. Mnoho účastníků uvádělo, že kdyby pokusy nesloužily vědě, vážnosti a úctě Yalské univerzity, nepodléhali by tolik tlaku příkazů. ...

Ve stejné době (60. léta 20. století) zkoumal na Harvardu Robert Rosenthal jev, který nazval efekt experimentátora. Při posuzování druhých osob se často řídíme apriorními přesvědčeními (očeká-váními), které se tak naplní (to i v případě, že se ona očekávání vůbec nezakládala na pravdě).

Nicky Hayesová: Základy sociální psychologie (Autorka je britská psycholožka)

Studenti de dozvěděli, že krysy, s kterými měli pracovat, pocházejí ze dvou různých populací. Jedna skupina pochází z „chytré populace“, a měla by se proto učit rychleji. Dále jim bylo řečeno, že těchto krys není dost, a proto někteří studenti budou

pracovat s „hloupými krysami“. Ve skutečnosti však Rosenthal a Fode pečlivě rozdělili krysy tak, aby obě skupiny byly vyrovnané.

Rosenthal a Jakobsen (1968) pokračovali ve studiu tohoto jevu na jedné velké americké škole. Zaranžovali situaci tak, aby učitelé „náhodou“ zaslechli, jak badatelé jmenují několik dětí, které si zřejmě budou příští rok vést neobyčejně dobře. Děti byly náhodně vybrány z průměrných žáků. Když se badatelé za rok vrátili, zjistili, že jmenované děti si zlepšily prospěch a nyní jsou mezi nejlepšími žáky – jen díky očekávání učitelů.

Sociální komunikace je mezioborovou disciplinou, a proto patří také do sociální psychologie.

Zbyněk Vybíral: Psychologie lidské komunikace

(Autor je profesorem sociální psychologie na Masarykově univerzitě v Brně)

Psychologii lidské komunikace zajímají **záměry** komunikujících, funkce jejich komunikace a **motivace** k ní, **dorozumění** i **nedorozumění** v procesu komunikace a **účinky na psychiku** jak příjemce, tak produktora, k nimž dochází při předávání sdělení (slovních i neslovních) či při společném sdílení situace. Důležitou roli hraje **reciprocita** (možnost obrátit tok informací), **cirkularita** koloběhu sdělování, **synchronicita** (ve stejnou chvíli komunikují dvě a více osob) nebo **sériovost** komunikace, vždy přítomné **emoce** a jejich vliv na komunikační akt, **poznávací procesy** a **zkušenosti** (resp. jejich výsledky v podobě myšlenkových a jazykových vzorců a stereotypů).

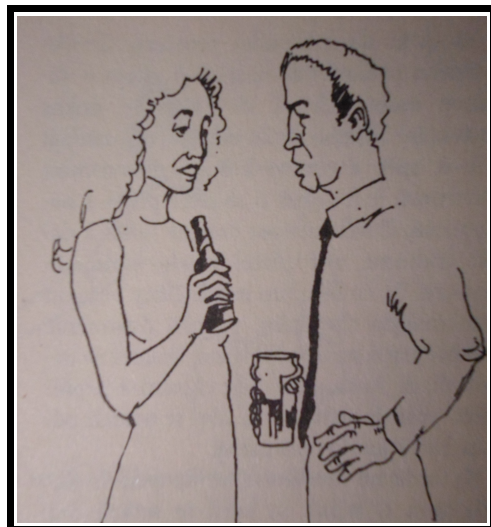
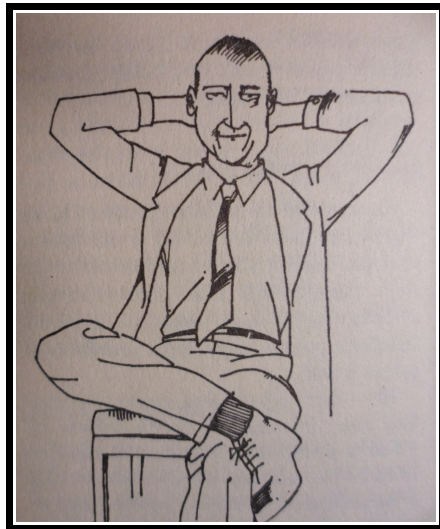
Protože veškeré komunikování se uskutečňuje v jistém čase, prostoru a za určitých okolností, klíčové postavení zaujímá zkoumání komunikačního kontextu. Ten je dvojitý. Vnitřní – mentální a vnější – fyzický. V mentálním kontextu každého komunikujícího je přítomno množství představ a kategorií, které svébytně ovlivňují jeho chápání a používání komunikačních nástrojů, *organizují jeho svět*. Vnitřní kontext je jednak vědomý (vědomí přístupný) stav naší mysli, ale také neuvědomovaný. K vnějšímu kontextu patří nejen aktuální sociální a fyzický (věcný) kontext, ale i ustálený kontext kulturní, zvykový, jazykový.

Allan Pease: Řeč těla

(Autor je Australan, odborník na komunikaci, ředitel konzultační agentury)

Albert Mehrabian zjistil, že verbální složka tvoří pouhých 7 % obsahu sdělení, vokální složka (tón hlasu, modulace a další zvuky) tvoří 38 % obsahu sdělení a zbývajících 55 % obsahu sdělení je zprostředkováno neverbálními signály. Profesor Birdwhistell se zabýval odhadem rozsahu neverbální mezilidské komunikace. Došel k závěru, že průměrný člověk mluví asi deset nebo jedenáct minut denně a že

průměrná věta trvá pouze 2,5 sekundy. Stejně jako Mehrabian zjistil, že verbální složka přímé komunikace zaujímá pouhých 35 % a více než 65 % komunikace se odehrává v neverbální rovině.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Které motivy mohl mít Kurt Lewin pro výzkumy stylu řízení chlapeckých skupin?
2. Vysvětlete všechny tři proměnné ovlivňující poslušnost v Milgramových výzkumech.
3. Které argumenty byste použili při kritice Milgramových výzkumů?
4. Vysvětlete Pygmalion a Golem efekty v edukačním prostředí školy.
5. Analyzujte nonverbální komunikaci na obrázcích z knihy Allana Peasea a zařadte je do jednotlivých oblastí nonverbální komunikace.

Zdroje:

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 2. vyd. Praha:Portál, 2000, ISBN 80-7178-415-X, str. 17 - 18

PEASE, A. *Řeč těla*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-582-2, str. 9

SHEEBY, N. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2005, ISBN 80-86598-82-9, str. 129

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2, str. 19 - 20

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-1428-8, str. 350 - 351

Zdroj obrázků:

PEASE, A. *Řeč těla*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-582-2, str. 27, 51, 72, 93, 102, 108